

Жукович Інна Анатолівна,
кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник *Офісу оцінювання*
діяльності наукових установ НАН України;
Державна установа «Центр оцінювання діяльності наукових установ
та наукового забезпечення розвитку регіонів України НАН України»

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО ВИТРАТ НА НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ І РОЗРОБКИ

Для щорічного моніторингу за виконанням наукових досліджень і розробок Державна служба статистики України (далі – Держстат України) збирає інформацію за формою державного статистичного спостереження (далі – ДСС) № 3-наука (річна) «Звіт про здійснення наукових досліджень і розробок» [1], де об'єктом статистичного спостереження є підприємства, які незалежно від їх основного виду економічної діяльності за «Класифікацією видів економічної діяльності» (далі – КВЕД) [2], здійснюють наукові дослідження і розробки (код виду економічної діяльності 72 «Наукові дослідження та розробки» за КВЕД). Вихідні показники формуються відповідно до Регламенту ЄС [3].

Метою проведення ДСС є формування інформації про кількість наукових (науково-технічних) робіт, кількість наукової (науково-технічної) продукції, міжнародну допомогу на проведення наукових робіт для інформаційного забезпечення аналізу наукової діяльності підприємств і організацій.

За формою ДСС інформація збирається за показниками: витрати на наукові дослідження і розробки (далі – НДР); темп зростання(зниження) витрат на НДР; частка витрат на НДР у валовому внутрішньому продукті; кількість працівників, задіяних у виконанні НДР; темп зростання (зниження) кількості працівників, задіяних у виконанні НДР; кількість працівників, задіяних у виконанні НДР, в еквіваленті повної зайнятості; кількість дослідників, задіяних у виконанні НДР; темп зростання (зниження) кількості дослідників, задіяних у виконанні НДР; кількість дослідників, задіяних у виконанні НДР, в еквіваленті повної зайнятості; кількість дослідників, задіяних у виконанні НДР, які мають науковий ступінь; кількість штатних працівників-дослідників, задіяних у виконанні НДР; кількість дослідників віком до 35 років включно, які мають вищу освіту не нижче другого (магістерського) рівня; кількість дослідників віком до 40 років включно, які мають науковий ступінь доктора наук; питома вага дослідників віком до 40 років у загальній кількості дослідників; кількість працівників, задіяних у виконанні НДР, у розрахунку на 1000 осіб зайнятого населення; кількість дослідників, задіяних у виконанні НДР, у розрахунку на 1000 осіб зайнятого населення; кількість організацій, які здійснювали НДР.

Відповідно до Регламенту ЄС [3]. показники витрат на НДР досліджується за: видами робіт (фундаментальні наукові дослідження,

прикладні наукові дослідження, науково-технічні (експериментальні) розробки); видами витрат (поточні, капітальні); джерелами фінансування витрат (кошти державного сектору (з них державного бюджету); кошти підприємницького сектору; кошти сектору вищої освіти; кошти приватного неприбуткового сектору; кошти закордонного сектору; кошти інших джерел); галузями наук (природничі науки; інженерія та технології; медичні науки та науки про здоров'я; сільськогосподарські та ветеринарні науки; суспільні науки; гуманітарні науки та мистецтво); територіальним розрізом.

Показники кількості працівників та дослідників, задіяних у виконанні НДР (в особах та еквіваленті повної зайнятості) розглядаються за категоріями персоналу, рівнем освіти, галузями наук та статтю.

Під час військової агресії РФ проти України міжнародне співтовариство почало активно допомагати науковій спільноті України. З метою формування інформації про кількість наукових (науково-технічних) робіт, кількість наукової (науково-технічної) продукції, міжнародну допомогу на проведення наукових робіт для інформаційного забезпечення аналізу наукової діяльності підприємств і організацій [4] у 2024 році Держстатом України запроваджено нове ДСС за формою 2-наука (річна) «Статистика виконання наукових робіт і міжнародної допомоги на їх проведення».

Інформація буде збиратися починаючи з 2025 року за попередній рік за показниками: кількість наукових (науково-технічних) робіт (формується за видами робіт), кількість створеної наукової (науково-технічної) продукції та «кількість впровадженої наукової (науково-технічної) продукції (формується за видами робіт та видами наукової (науково-технічної продукції); кількість грантів, отриманих на проведення наукових робіт від міжнародних організацій, фондів, програм і обсяг грантового фінансування наукових робіт від міжнародних організацій, фондів, програм (за видами грантів (індивідуальні, інституційні), країнами світу, країнами ЄС); кількість наукових робіт за міжнародними договорами (контрактами), які фінансуються закордонними підприємствами (установами) та обсяг фінансування наукових робіт за міжнародними договорами (контрактами) із закордонними підприємствами (установами) (за країнами світу та країнами ЄС).

Підписання Угоди про асоціацію з Європейським союзом (далі – ЄС) поклало на Україну зобов'язання гармонізувати статистику науково-технічної та інноваційної діяльності до стандартів ЄС. Значним кроком у цьому напрямку стало у 2023 році отримання ліцензії на право перекладу та публікацію стандартів Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР) у сфері науки, технологій та інновацій, в тому числі й методології щодо збирання та представлення даних про наукові дослідження і експериментальні розробки, вимірювання науково-технічної та інноваційної діяльності (Керівництво Фраскати 2015). В українському перекладі стандарт розміщено у вільному доступі на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України [5].

Насьогодні українська статистка науки та інновацій значною мірою гармонізована зі стандартами ЄС, але існують певні проблеми щодо коректності розрахунків чисельності зайнятих у сфері наукових досліджень і розробок, зокрема в еквіваленті повної зайнятості. Для виправлення ситуації Держстату України необхідно враховувати специфіку та особливості науково-технічної діяльності та провести зміни методології розрахунку показника на рівні первинного обліку [6].

Список використаних джерел

1. Методологічні положення державного статистичного спостереження щодо здійснення наукових досліджень і розробок, затверджені наказом Держстату від 12.07.2021 №187 зі змінами, затвердженими наказом Держстату від 17.05.2022 №90; від 27.10.2022 №258; від 27.12.2022 №376 https://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2021/187/187.pdf

2. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010 . Національний класифікатор України: прийнято та надано чинності наказом Держспоживстандарту України від 11.10.2010 р. № 457, станом на 04.01.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>

3. Commission Implementing Regulation (EU) 2020/1197 of 30 July 2020 laying down technical specifications and arrangements pursuant to Regulation (EU) 2019/2152 of the European Parliament and of the Council on European business statistics repealing 10 legal acts in the field of business statistics. URL: http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2020/1197/oj

4. Методологічні положення державного статистичного спостереження «Статистика виконання наукових робіт і міжнародної допомоги на їх проведення», затверджені наказом Держстату від 08.03.2024 №54 URL: https://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2024/54/54.pdf

5. Керівництво Фраскати 2015 Настанови щодо збору та публікації даних про дослідження та експериментальні розробки. Вимірювання наукової, технологічної та інноваційної діяльності. Київ: ДНТБ України, 2023. 383 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/2023/11/15/01/Kerivnytstvo.Fraskati-2015-15.11.2023.pdf>

6. Жукович І. А. Витрати на наукові дослідження і розробки: методологічні засади розрахунку та світові тенденції фінансування наукової сфери. *Статистика України*. 2024. № 2. С. 35–45. Doi: 10.31767/su.2(105)2024.02.04